

KONGEBESØK

25.-29. MAI

Aftenposten ser på forholdene i dagens Russland og på det ukjente, historiske fellesskapet mellom våre to land.

Kong Harald og dronning Sonja reiser til Russland mandag.
FOTO: SCAN-FOTO

Olav Tryggvason kom til Holmgard ved Novgorod i år 977.
ILL. FRA SNORRE

Ikke første norske konge i Russland

Mandag reiser kongeparet til Russland. Men det er ikke første gang en norsk konge besøker vårt naboland i øst. Det var faktisk en vikingekonge som grunnla Holmgard – den første hovedstad i det skandinavisk-slaviske riket som la grunnlaget for dagens Russland, og som ble hjem for fire norske vikingekonger.

114967

VINGEGRAV: Hundreis av små og store gravhauger er det eneste som vitner om at vikingene en gang rådde i Nord-Russland.

FOTO: JAN TOMAS ESPEDAL

HALVOR TJØNN
Holmgard, Novgorod-fylket

En holme som stikker ut i Ilmen-sjøen; det er alt som er igjen av det sagnomsuste Holmgard. Her sto en by, bestående av staselige trebygninger. Dette var sentrum i det nordrussiske riket skapt av skandinaviske vikinger. Der hvor Holmgard lå, finner man i dag det befolkningen omkring kaller for Rurikovo Gorodisjsje – Ruriks forlatte by. Byen er Russlands aller eldste hovedstad, grunnlagt av vikingehøvdingen Rurik i året 862.

Gjennom hele Sovjetunionens eksis-

tens brukte den sovjetiske stat milliarder av rubler på å omskrive historien. Under Stalin var det å hevde at den russiske stat var grunnlagt av skandinaver, det samme som å underskrive sin egen dødsdom. Etter Stalin var det ensbetydende med å bli støtt ut av det gode historikerselskapet og ende som lærer ved en bortgjemt landsbyskole. Riksgrunnleggeren Rurik skulle fjernes fra historiebøkene. Dette til tross for at alle skriftlige kilder fra middelalderen bekrefter at det nettopp var vikingehøvdingen Rurik som først hersket i Holmgard, og at det var hans ætlinger som siden ledet den russiske staten med sentrum i Kiev.

I dag er det ingenting som vitner om gammel storhet. Hadde vi kommet hit

for drøye tusen år siden, ville vi sett en lav kulle med store tømmerbygninger tett i tett. Gatene var dekket av planer, slik man ennå kan se det enkelte steder i Nord-Russland. Mest ruvende var fyrstens gård, kanskje ikke så ulike kongsgårdene slik de er tegnet i norske folkeeventyr. I denne gården holdt fyrsten og hans hird til. Holmgard var nemlig stedet for stormenn, selve maktsenteret i denne delen av Russland.

Holmgard forlatt

Mot slutten av middelalderen gikk det nedover med Novgorod-rikets makt, og Moskva-fyrsten klarte å legge den tidligere så mektige statsdannel-

sen under seg. Holmgard ble da forlatt, ganske enkelt fordi byens makt var knekket og det ikke lenger var behov for noe fyrstesete. De gamle trebygningene forvitret eller brant ned. Tilbake sto bare Nybyen – Novgorod – der kjøpmennene og prestene hadde satt opp sine bygninger i stein. Nybyen kan i dag skues i all sin prakt, med katedraler, høye murer og enkelte verdslige bygninger, noen få kilometer lenger ned langs Volkhov-flodens løp.

I sin storhetstid virket Holmgard som en magnet på lykkejegere, leiesoldater og vikingehøvdingar fra hele Norden. Til langt utover 1000-tallet må skandinavisk språk ha vært vanlig her. Selv mange generasjoner etter at Rurik var død, fortsatte Holmgard-fyr-

sten å hente sine krigere fra Norge, Sverige og Danmark. Holmgard-fyrsten og hans hoff opprettholdt tette personlige forbindelser med Skandinavia. De hentet ektefeller fra skandinaviske kongehus, og i minst ett tilfelle, da det ble nødvendig å gå i landflyktighet for å unngå å falle som offer for blodige familiefelder, søkte Holmgard-fyrsten vern i de nordiske land.

Ensomt

Man går på forlatte og ensomme veier når man i dag skal ta seg ut til Holmgard. Tre-fire kilometer utenfor det moderne Novgorod følger man først noen smale bilveier, deretter en kjerrevei helt til man kommer til et par

landsbyer med pittoreske, men sørgelig forfalne bondehytter. Når det er tørt vær midtsommers, kan man spasere herfra over til Holmgard. Men nå, i de nedbørrike vårmånedene mens Volkhov-floden er full av vann, må man bli rodd over til Ruriks by.

Når man stiger i land, går man først på jorder, pløyd opp av bønder fra det nærmeste kollektivbruket. Men selv jordene avslører at man trår på historisk grunn. Eldgamle biter av teglstein ligger spredt utover. Rett som det er, trækker man på deler av hodeskaller eller andre rester etter menneskeskjeletter. De er bragt opp til overflaten av telen, og vitner om at stedets befolkning i hundreis av år har begravet sine døde her.

Fire norske konger i Russland

Olav Trygvasson var den første av de norske vikingkongene som gjennom lange perioder oppholdt seg i Gardarrike, «riket med de mange byer», vår tids Nord-Russland. Han skulle ikke bli den eneste.

At Olav Trygvasson havnet i Holmgard, var riktignok mer eller mindre en tilfeldighet, skal man tro den fantastiske historien som Snorre Sturlasson gjengir i Heimskringla. For å komme bort fra den grumme dronning Gunnhild, flyktet Olavs mor Astrid over Østersjøen. Hun forsøkte å komme seg til Holmgard, der hennes bror Sigurd tjente hos kong Valdemar. Men på veien over Østersjøen ble de overfalt av sjørøvere – Norges fremtidige konge og hans mor ble siden solgt på et slavemarked i Estland.

En dag kom Olavs onkel, Sigurd, ridende til Estland med et stort følge for å

samle inn skatter for Holmgard-fyrsten. Han finner Olav, løser ham ut og tar ham med til Holmgard i 977. Olav er da ni år gammel, ifølge Snorre.

En dag stoter Olav på mannen som tok ham til fange i Østersjøen. Olav setter en øks i hodet på mannen, «så den sto langt inn i hjernen», skriver Snorre. Drapet bringer Olav i vanskeligheter ettersom det var dødsstraff for å drepe noen innenfor Holmgards bygrense. Sigurd må gå til dronningen og fortelle hvem Olav er. Dronningen fikk godhet for gutten og tok ham under sine beskyttende vinger.

Men etter en tid syntes tydelig Valdemar at forholdet mellom Olav og dronningen ble litt for godt. Olav finner det da kjokest å forlate Holmgard og dra til Norge der han vil kreve kongeriket.

Olav den hellige

Olav Trygvasson vendte aldri tilbake til Holmgard. Den neste norske kongen som kom dit, var Olav Haraldson – som senere fikk tilnavnet den hellige. Da han hadde gjort seg grundig upopulær hos brede lag i Norge gjennom kristningsverket, måtte han i året 1028 forlate landet. Sammen med sønnen

Magnus dro Olav «øst i Gardarrike til kong Jarisleiv og dronning Ingegerd», skriver Snorre.

I halvannet år ble Olav den hellige hos Jarisleiv, før han drar hjem for å prøve å ta landet sitt tilbake. Sønnen Magnus etterlater han hos Jarisleiv og Ingegerd.

Etter hva Snorre forteller, ble den unge Magnus oppfostret hos storfyrst Jarisleiv i Holmgard. Fem år etter at Olav den hellige var dratt tilbake til Norge, kommer en norsk stormannsdelegasjon under ledelse av Einar Tambarskjelve til Holmgard og ber 11 år gamle Magnus vende hjem for å bli tatt til konge.

Etter nyttår i året 1035 drar Magnus fra Holmgard til Norge.

Samtidig som dette skjedde, gjorde en annen norsk kongsetting karriere i Russland. Etter slaget på Stiklestad kommer Olav den helliges halvbror Harald – senere kalt Harald – seg til Gardarrike. Jarisleiv tar vel imot Harald og gir ham en høy rang i hæren sin. I flere år blir Harald hos Jarisleiv, forteller Snorre. Siden drar Harald til Konstantinopol – sogaens Miklagard.

Etter å ha ruket uklar med keiseren i Konstantinopol, sender han inn Dniepr-manning og drar opp til Holmgard, der han

treffer Jarisleiv. Han gir Harald sin datter Jelisaveta – i Norge kalt Ellisiv – til ekte. I 1045 kommer Harald til Norge – medbringende mer gull enn noen annen mann i Norden har hatt før og med russerkongens datter som hustru.

Noen år etter at Harald Harald har forlatt Gardarrike, dør Jarisleiv (1054). Samme år brytes forbindelsen mellom den østlige og den vestlige kristenhet, slik at Norge og Russland havner på hver sin side av skillelinjen. Den nære kontakten mellom det norske og det russiske fyrstehus blir aldri gjenopprettet.

Russland
i dag

HALVOR

KONGEPARETS REISE TIL
RUSSLAND

25.-29. MAI
Aftenposten ser på
forholdene i dagens
Russland og på det
ukjente historiske
fellesskapet mellom
våre to land.

RUSSLANDS NYE MIDDELKLASSE

Mye mer penger, mindre sikkerhet

Dette er en middelklasse-familie i Moskva: Jelena og Vladislav Rodionov – med to barn, treomsleilighet og en liten bil. Som det store flertall russere står de med ett ben i sovjettiden og ett ben i det ny-kapitalistiske Russland.

HALVOR TJØNN
Moskva

Sovjetunionen – det var den gang et fjernsynsapparat kostet fem månedslønner. I dag kan vi kjøpe et TV og en vaskemaskin for én månedslønn.

Jelena Rodionova oppsummerer hva som har skjedd med levekårene hennes i løpet av de siste 20 årene. For henne og mannen Vladislav er ikke Sovjetunionen noe blekt minne; de vokste opp under Sovjetstaten, de utdannet seg og ble voksne der, inntil det hele brøt sammen og spillets regler med ett ble endret. Jelena og Vladislav har forsøkt å tilpasse seg den nye tid. Selv synes de at de ikke har klart seg så aller verst:

– Min lønn er omkring 700 dollar i måneden. Vladislav tjener offisielt ett hundre dollar ved instituttet der han arbeider. Men ved hjelp av arbeid på si klarer vi å skrape sammen de 2000 dollarne som trengs for å leve noenlunde anstendig i Moskva i dag, sier Jelena.

– Alt kommer an på om man har trukket det heldige loddet i boligkøen, fører Vladislav til.

Har man arvet en leilighet fra besteforeldre eller fått tildelt en leilighet gjennom jobben, kan man leve på nokså lite penger selv i en svinedyr by som Moskva. Husleien vil da være null. For vann, varme, elektrisitet og telefon betaler man fortsatt ikke mer enn et par hundre norske kroner i måneden. Slik klarer folk seg gjennom hverdagen for nesten ingenting.

Livet i Moskva under Boris Jeltsins regime har med andre ord sine lyse sider. Hverken Jelena eller Vladislav er med på den systematiske svartmalingen av alt som har dukket opp etter at reformene veltet over Russland i 1991-92. For dem

som har funnet seg kvalifisert arbeid innen den private sektoren eller som lever av det «grå» markedet, det vil si at man utfører kvalifisert arbeid for dem som kan betale, er levestandarden langt høyere enn den var den gang Sovjet brøt sammen. Likevel er ikke tilværelsen problemfri.

Fra vugge til grav

– Hovedproblemet i dag er at alt er så usikkert. Russland er ikke stabilt, og denne mangelen på stabilitet gjenspeiler seg i våre liv. Da vi vokste opp, var alle vant til at man skulle finne seg en jobb og bli i den samme bedriften resten av livet. Der ville man bli sørget for, bokstavelig talt fra vugge til grav. Både Jelena og jeg tenkte slik da vi avsluttet våre matematikkstudier i 1985 og fikk arbeid ved det samme statlige forskningsinstituttet.

– Jeg har forblitt ved instituttet, som lager målestyr for kjernekraftverk. Allerede i 1992 gikk Jelena over til den private sektoren og begynte å arbeide i en bank. I dag vet jeg aldri når sjefen i banken kommer og forteller at Jelena er oppsagt. Jeg vet heller ikke når instituttet mitt må stenge. Rykter om at hele staben ved instituttet blir oppsagt på grunn av manglende bevilgninger fra staten, har sirkulert i lang tid. Før eller siden vil det vise seg at ryktene taler sant, slår Vladislav fast.

– Og så er det alle de offentlige tjenestene som brøt sammen i kjølvannet av Sovjets sammenbrudd, legger han til. – Blir man syk, finnes det praktisk talt ikke noe offentlig helsetilbud. For å få pleie på et sykehus, må man ut med tusen dollar eller mer. For å få skikkelig undervisning for barna, må vi punge ut med kanskje to-tre hundre dollar i måneden. I Sovjetunionen fikk kvinnene fri med lønn i tre år etter fødsler. Det betyd at vi og alle våre venner fikk minst to barn. Å få barn i dag betyr praktisk talt at man sier opp jobben. Derfor er det nesten ingen som får barn lenger.

Forbryterveldet

Og hele familien er enig om en ting: Forbryterveldet er blitt utålelig. For femten år siden kunne man gå omkring i Moskvas gater klokken to om natten uten å føle den minste angst. I dag bør man holde seg innendørs. For to år siden ble Vladislav slått ned og ranet. Det aller verste er kanskje at ikke engang politiet – militsiaen som det heter på russisk – er til å stole på.

KLARER SEG: Jelena Rodionova (t.h.) og mannen Vladislav vokste opp under Sovjet-staten. I dag er de en middelklassefamilie som mener de har klart seg rimelig godt etter at regimet brøt sammen og spillets regler forandret seg.

FOTO: JAN TOMAS ESPEDAL

Mange steder er politistasjonene rene anesteder for forbrytelser. Unge mennesker i massevis strømmer til de kriminelle organisasjonene. Slik kan det ikke fortsette, mener de.

– På toppen av samfunnet ser vi en sjokkerende korrupsjon, kynisme og mangel på borgerånd, hevder Jelena. – Russland har på et vis ikke forandret seg det minste; både i sovjettiden og i dag har vi en nomenklatur som lever milevidt fra folk flest, de formelig svømmer i rikdom. Men dagens nomenklatur skiller seg fra den gamle på ett avgjørende punkt: Mens den gamle nomenklaturen var overbevist om at deres barn skulle fortsette å bo i Sovjetunionen, sender dagens nomenklatur barna sine ut av landet. Russland blir bare et sted der man kan tjene gode penger for så å forsvinne så fort som mulig. Ingen av dem som sitter med makt og penger, tar noe ansvar for hvordan dette landet skal se ut i fremtiden, klager hun.

SS-20-raketten

Jelena understreker at hun har godt grunnlag for å hevde sine meninger. Som medlem av den rike overklassen i sovjetepoken og som et vanlig medlem av den utdannede middelklassen i dag har hun sett flere sider av det russiske samfunnet. Hennes far tilhørte Sovjetunionens intellektuelle toppskikt. På 1970-tallet var han

med på å konstruere den sovjetiske SS-20-raketten, våpenet som på begynnelsen av 1980-tallet satte samholdet i NATO-alliansen på en hard prøve. For dette ble Jelenas far belønnet med Leninprisen og en stor pengepremie. Deler av denne premien ble brukt til å finansiere Jelenas og Vladislavs første leilighet. Den kostet 9000 rubler i 1986 – en enorm sum den gang månedslønnen var 120 rubler. Å bo i Moskva har med andre ord alltid vært dyrt.

Faren til Jelena arbeidet ved et forskningsinstitutt i Moskva. I flere år var han sjefen til Boris Berezovskij, mannen som de siste årene er blitt Russlands største finansstykken med en formue på tre milliarder dollar. – Jeg husker en episode fra omkring 1990, da Berezovskij allerede var blitt sjef for bilgiganten LogoVAZ. Far trengte en ny bil og dro opp til sin gamle venn og medarbeider Berezovskij for å be ham om hjelp. Berezovskij loftet ikke en finger for min far. Far var ikke lenger noen viktig person, og Berezovskij hadde ikke bruk for ham, forteller Jelena.

– Perestrojkaen var et hardt slag for far. Alt han hadde levet og arbeidet for, ble revet ned. Han tok bokstavelig talt sin død av Sovjetunionens sammenbrudd, legger hun til.

Så vel Jelena som Vladislav er enige om at Sovjetunionen var et ufrukt samfunn. Ingen av dem beklager at det gikk i gra-

ven. Men å ha sin ungdomstid på slutten av 70-tallet og i 80-årene var tross alt ikke så verst. De var aldri plaget av KGB. Frykten var forsvunnet. Man kunne leve mer eller mindre slik man selv ville, såfremt protesten mot regimet ikke ble altfor åpenlys.

Fremtiden

Hvordan fremtiden blir, våger ingen av dem å si noe særlig om. Jelena er for sin del overbevist om at Russland hverken nå eller de neste tiårene blir noe demokratisk land, slik man i Vesten oppfatter ordet demokrati.

– Demokrati er en plante som ikke trives i russisk jord. De som styrer Russland i dag, er ikke demokrater. De neste som kommer til å styre Russland, blir neppe demokrater de heller.

– Vi vil aldri gi vår stemme til Jeltsin. For mange ting har utviklet seg skjevt i den tiden han har sittet med makten. Vi vil vel helst gi vår stemme til Grigorij Javlinskij, den liberale reformpolitikeren. I Dumaen har han vært den eneste konsekvente demokratiske opposisjonen til det sittende regimet. Men å stemme på Javlinskij er mer eller mindre å betrakte som en ren protest. En mann som Javlinskij blir aldri president i Russland, sier de resignert.

KONGEPARETS REISE TIL
RUSSLAND

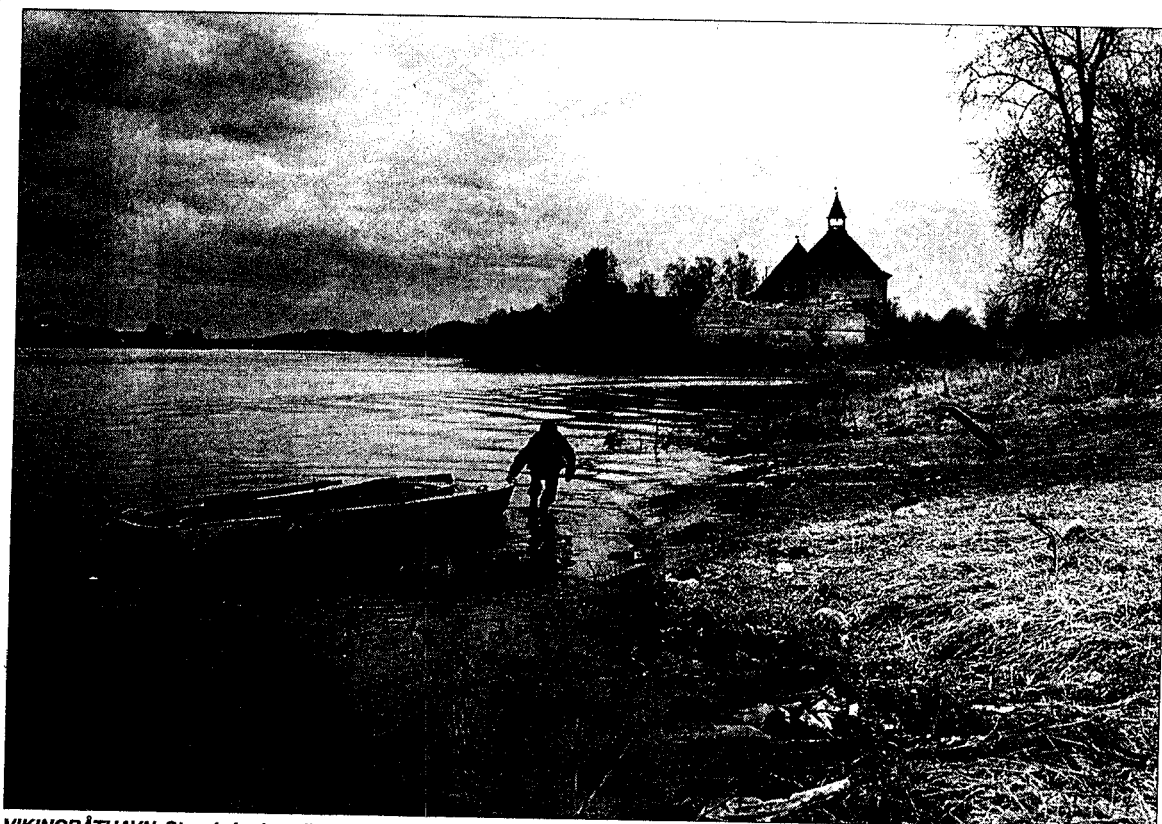
25.-29. MAI
Aftenposten ser på forholdene i dagens Russland og på det ukjente historiske fellesskapet mellom våre to land.

Vikingenes bastion i det russiske land

Omgitt av hundrevis av små og store gravhauger ligger Staraja Ladoga, sagaens Aldeigjuborg. Dette var vikingenes bastion i Nord-Russland - Gardarike. Her stanset

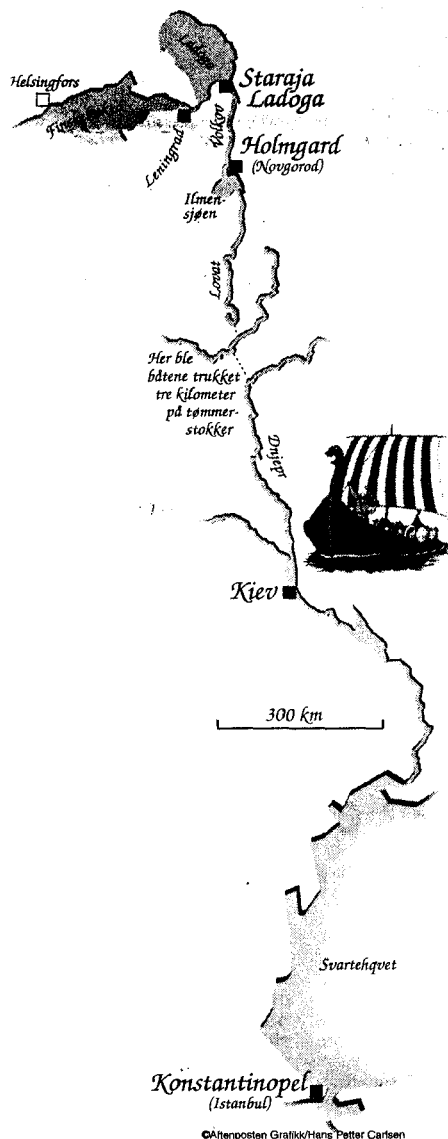
de norske kongene og byttet skip på ferden fra Skandinavia til Holmgard, Kiev eller Konstantinopel, og her ble de første bånd mellom Skandinavia og Russland smidd.

VIKINGBÅTHAVN: Staraja Ladoga ligger der Volkhov-floden gjør en liten bøy på seg. Nøyaktig her anla de første skandinavene som kom hit, en bosetning. Ytterst på neset, der en sideelv flyter ut, bygget de en festning og rundt festningen lå båthavnen.

FOTO: JAN TOMAS ESPEDAL

HALVOR TJØNN Staraja Ladoga

Året er 860: I store flokker angriper slaver og finner de skandinaviske krigerne i Staraja Ladoga. Vikingenes høvding, Rurik, blir tvunget til å trekke seg ut av slavernes land. Hadde man hatt krigsreportere på stedet den gang, ville de ha rapportert at de skandinaviske røverbandenes makt over befolkningen i området var brutt for bestandig.

Men slik skulle det ikke gå. Etter at vikingene under dramatiske omstendigheter var kastet ut fra det vi i dag kaller Nord-Russland, brøt det ut indre stridigheter mellom de slaviske stammene. For å løse sine problemer be-

sluttet de å be vikingeflokken til Rurik komme tilbake, denne gang for å herske over dem. En flokk stormenn ble sendt over havet for å søke opp den bortjagede vikingehøvdingen fra Staraja Ladoga. De finner ham, og uttaler de berømte ordene: – Vårt land er vidstrakt og rikt, men det er ingen orden der. Kom og hersk over oss!

Rurik fulgte oppfordringen fra de slaviske utsendingene. Sammen med et ukjent antall vikinger må han ha seilt inn i Finskebukta, derfra til Ladoga-sjøen og forbi sitt gamle hovedkvarter i Staraja Ladoga. Men som slavernes høvding slo han seg ikke ned der, men fortsatte til han kom til Holmgard, høyden som stakk frem der Volkhov-floden renner ut fra Ilmen-sjøen.

Russlands røtter

I Staraja Ladoga ligger altså røttene til den eldste russiske statsdannelse. Det var ikke her den russiske staten ble dannet, det skjedde etter alt å dømme i Holmgard, et par titalls mil lenger oppover Volkhov-floden. Men uten vikingebosetningen i Staraja Ladoga ville det neppe ha dukket opp noen russisk stat så tidlig, og russisk historie ville sett annerledes ut.

Sannsynligvis var de nordiske vikingene kommet til dette området allerede tidlig på 700-tallet. Ingen av dem tenkte den gang på å grunnlegge noen stat eller danne et fyrstehus – en slik tanke kunne neppe vært dem fjerne. Hva man søkte etter, var noe mye mer håndfast: Først og fremst var man på leting etter veien til Det kaspiske hav. Der fantes arabisk sølv i form av mynter eller smykker. Ved siden av trelar var arabisk sølv den mest ettertraktede handelsvare på denne tiden.

Hovedferdselsåre

Men enten man tenkte seg til arabernes land eller til den greske keiser i Konstantinopel, måtte man seile opp Volkhov-floden. Og ovenfor Staraja Ladoga begynte strykene. I Aldeigjuborg, som vikingene kalte byen, var de nødt til å sette de store langskipene fra seg. Bare med mindre elvebåter kunne de forsette den strie elven og ta seg inn i Ilmen-sjøen. Derfra kunne vikingene seile opp elven Msta. Når den ikke var seilbar lenger,

trakk de skipene på tømmerstokker omkring fire og halv kilometer til de traff på Volgas aller øverste løp. Herfra var det fri seilas til Det kaspiske hav.

En alternativ rute var å dra ned Lovat mot sør. Når vannet ble for grunt, ble båtene trukket opp på land og dratt de tre kilometerne over vannskillet til Dnjepr. Derfra nådde de Kiev og siden det forlokkende Konstantinopel.

Viking-sentrum

Staraja Ladoga ble på denne måten selve sentret for vikingenes fremstøt innover slavernes veldige land. Da byen sto på høyden av sin makt midt på 800-tallet, bodde det kanskje flere tusen skandinaver her. Riktignok var de fåtallige i forhold til de slaviske og finske stammene. Men ved hjelp av sine overlegne båter og sin krigsorganisasjon ble de en mektig militær og økonomisk faktor.

I Staraja Ladoga er ikke fortiden helt jevnet med jorden. En festning, et par gamle klostre, men først og fremst de praktfulle gravhaugene omkring byen vitner om at dette var det viktigste militære og politiske sentrum i Russland for litt over 1100 år siden.

Ingen vet nøyaktig hvor mange gravhauger som befinner seg i den nærmeste omegnen av byen. Sannsynligvis dreier det seg om mange hundre. Selve byen er plassert der elven gjør en liten bøy på seg. En mindre sideelv flyter ut i Volkhov, og på nøyaktig dette stedet anla de første skandinaverne som kom hit, en bosetning. Ytterst på neset der sideelven flyter ut, bygget de en festning og rundt festningen lå båthavnen.

I år 997 kom selveste Eirik jarl til Staraja Ladoga.

Han inntok borgen og brente hele byen ned til grunnen, kanskje som en hevn for at fyrst Valdemar ble oppfattet som en fiende av ladejarlernes erkefiende, Olav Trygvasson.

Dette var hverken første eller siste gang Staraja Ladoga ble ødelagt. Arkeologene har funnet spor etter flere katastrofer, den største fant tydeligvis sted omkring år 860 da de omkringboende stammene jaget Rurik og hans menn bort. Festningen er et produkt av århundrers byggeaktivitet. Den festningen vi ser i dag, ble påbegynt i Ivan den tredjes tid (1462–1505), og er altså på sett og vis en moderne konstruksjon.

Et annet minne fra fortiden er Varjagergaten – Vikingegaten – som strekker seg fra festningen og noen hundre meter langs Volkhovs løp. Å kalle gaten opp etter byens grunnlegger er langt fra noe moderne triks for å skaffe flere turister til byen. Gaten har hett så i uminnelige tider, kanskje helt siden dengang det virkelig bodde vikinger her.

Neglisjerte skatter

Som Holmgard er også Staraja Ladoga preget av årtier med offisiell sovjetisk fortieelse. Fordi man skulle snakke minst mulig om den russiske statens skandinaviske røtter, ble de store kulturskattene over og under jorden i Staraja Ladoga nesten helt neglisjert. Noen utgravninger er likevel foretatt. På det lille museet i Staraja Ladoga kan man se praktfulle smykker og andre gjenstander med umiskjennelig nordisk preg. Man kan bare gjette på hvilke skatter som ligger nede i de utallige gravhaugene som ennå ikke er undersøkt.

Norsk-russisk forskning

Det norske universitets-senteret, som er et statlig samarbeidstiltak mellom tre norske universiteter, åpnes offisielt av kong Harald når han besøker St. Petersburg kommende uke. – Umåtelig store skatter som berører viktige sider ved norsk, nordeuropeisk og russisk historie ligger begravet på steder som Staraja Ladoga og i det gamle Holmgard, sier

professor Jan Ivar Bjørnflaten. Bjørnflaten påpeker at eksistensen av de nordisk-russiske forbindelser konsekvent ble underslått eller benektet gjennom hele sovjetstatens eksistens.

– Nå kan det fordomsfritt forskes i dette materialet, også i Russland. Derfor er det viktig at det kommer et norsk håndslag til denne forskningen, sier han.

FORSKJELLER: Ekteparet Jagodka er skuffet over de voldsomme forskjellene som har oppstått i Russland. Fra sin egen åker kan de daglig se hvordan nye palasser for rikfolk spretter i været. FOTO: JIAN TOMAS ESPEDAL

RUSSLANDS NYE BØNDER

Optimister - tross alt

Leonid og Vera Jagodka levde på solsiden før perestrojkaen. Nå forsøker de å bygge opp en ny tilværelse ved å dyrke den karrige jorden utenfor Moskva.

Like inntil bygrensen i Moskva sitter Leonid Jagodka på 40 mål jord. Her forsøker han å skaffe utkomme for seg selv, kona Vera, de to sønnene og et par ansatte. Han er en av Russlands nye selvstendige bønder, en av de første etter at Stalin tok knekken på det russiske jordbruket for 70 år siden.

- Det er kanskje ikke så mye her nå. Men kom tilbake om to år. Da skal jeg ha bygget et nytt hus,

verksted, drivhus og en fiskedam. Grisene og kuene skal få bedre fjøs. Alt skal bli bedre. bare jeg får ha helsen og får lov til å arbeide, forsikrer han.

Leonid Jagodka har tro på fremtiden, tross alt. Livet har nemlig ikke alltid vært så enkelt. Før Boris Jeltsin kom til makten, var Leonid dyrlegen i distriktet og formann for kommunens kommunistparti. Mange års arbeid hadde gitt ham en solid sparekonto; i den statlige banken hadde han 150 000 rubler, rundt regnet ett tusen gjennomsnitts månedslønner. Åtte Volga'er kunne Leonid ha kjøpt for denne summen. Da reformene ble innledet, brøt samtidig inflasjonen løs. I løpet av et år eller to var den lille formuen redusert til lommerusk. Samtidig ble Leonid syk og måtte slutte som dyrlege. I stedet forsøkte han å realisere en gammel drøm om å bli bonde på egen jord.

- Jeg fant dette jordstykket i selve revolusjonsåret, 1991. Da jeg kom hit, ble ikke dette brukt til annet enn beiteland. 40 mål er det man kan få mer eller mindre gratis tildelt her like utenfor Moskva. Men jeg måtte kjempe i to år før jeg hadde alle papirene i orden, før jeg endelig kunne kalle dette for mitt. I Europa tar det to-tre dager å ordne slikt. Det er i et nøtteskall forskjellen på Europa og Russland, forteller han. Stalin var naturligvis en grusom hersker. Ikke desto mindre bygde kommunistene opp en sterk stat. Industri, jernbaner, kollektivbruk, romfart og vitenskap i verdensklasse. Å ødelegge alt dette med ett slag, slik Jeltsin har gjort, er mer enn hva landet tåler. Sovjetstaten trengte reformer, det var helt riktig. Men Sovjetstaten skulle aldri ha vært ødelagt, så å si jevnet med jorden, hevder han.